УДК 378.016:78.071.5:001.8 https://doi.org/10.31652/3041-1017-2026(7)-22

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ НАУКОВОГО ПОШУКУ В ГАЛУЗІ ПЕДАГОГІЧНОЇ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ

Ганна Білозерська[1], **Руфіна Добровольська**[1]

[1]Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Вінниця, Україна

Надійшла до редакції / Received: 3.12.2025   Схвалено до друку / Accepted: 19.12.2025

Анотація

У даній публікації висвітлюються методологічні засади, що мають визначальне значення для наукових пошуків у галузі музичної освіти. Одним з провідних методологічних орієнтирів постає методологічний аналіз, який у межах музичної педагогіки трактується як метаметод. Системний аналіз виступає цілісним підходом до організації дослідницької діяльності, що уможливлює глибоке осмислення багатовимірних аспектів і процесів музично-педагогічної теорії та практики. У системі методологічних орієнтирів також акцентуються професійно значущі функції й підходи, спрямовані на усвідомлення ціннісного потенціалу музично-педагогічних концепцій і інноваційних тенденцій у науці й освіті, а також на вироблення стратегії наукового дослідження. Проаналізовані підходи [illegible] інтелектуальні дії, серед яких рефлексія окреслюється як спосіб творчого мислення та особистісного переосмислення цінностей і мотивів у діяльності педагога-музиканта. Визначено причини диференціації у взаємодії філософського, загальнонаукового, конкретно-наукового та технологічного рівнів у музично-педагогічному знанні на сучасному етапі його розвитку. Висвітлено роль ідеалу та педагогічних цінностей для вибору стратегії розвитку та вдосконалення музично-педагогічної практики. [illegible] результати педагогіки музичної освіти на методологічному рівні, що дає можливість подолання диференціації у взаємодії філософського, загальнонаукового, конкретно-наукового та технологічного рівнів знання в музично-педагогічній теорії та практиці на сучасному етапі розвитку, а також актуалізує розробку освітніх моделей, надання спрямованості дослідницькій діяльності з проблематики, пов'язану [illegible] пошуком підстав для розробки теорії музичної освіти.

Основою для розробки методологічних орієнтирів у даному контексті слугують знання з різних галузей людської діяльності, [illegible] науки та мистецтва. Фундаментальні теоретичні знання виступають концептуальним підґрунтям та методологічним базисом музичної педагогіки, що дозволяє чітко детермінувати принципи й інструментарій наукового пошуку.

Ключові слова: методологічні орієнтири, методологічний аналіз, музична освіта, мистецтво, музично-педагогічна теорія і практика.

© 2026 Автор(и) Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

UDC 378.016:78.071.5:001.8 https://doi.org/10.31652/3041-1017-2026(7)-22

METHODOLOGICAL BASIS OF SCIENTIFIC RESEARCH IN THE FIELD OF PEDAGOGICAL MUSIC EDUCATION

Hanna Bilozerska[1], **Rufina Dobrovolska**[1]

[1] Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine

Abstract

This article discusses the methodological foundations that play a key role in research in the field of music education. One of the most important methodological guidelines is methodological analysis, which is considered a meta-method in the context of music pedagogy. This analysis represents a comprehensive approach to the research process, allowing for the comprehension of various aspects and processes of music pedagogy theory and practice. Methodological guidelines also highlight professionally significant functions and approaches that contribute to an understanding of the value of music education concepts, innovative processes in science and education, and the formation of research strategies. The approaches considered include various intellectual operations, among which reflection stands out as a method of creative thinking and personal rethinking of values and motives in the activity of a teacher-musician. The reasons for the disproportion in the interaction of philosophical, general scientific, specific scientific, and technological levels in music-pedagogical knowledge at the present stage of its development are identified. The role of ideals and pedagogical values in choosing a strategy for the development and improvement of music-pedagogical practice is noted.

This is due to the understanding of music education pedagogy at the methodological level, which makes it possible to overcome the imbalance in the interaction between philosophical, general scientific, specific scientific, and technological levels of knowledge in music education theory and practice at the present stage of development, as well as actualizes the development of educational models, directing research activity toward issues related primarily to the search for the foundations for the development of music education content.

The basis for the development of methodological guidelines in this context is knowledge from various fields of human activity, including science and art. Fundamental theoretical knowledge serves as the conceptual foundation and methodological basis of music pedagogy, which allows for the clear determination of the principles and tools of scientific research.

Keywords: methodological guidelines, methodological analysis, music education, art, music pedagogical theory and practice.

Постановка наукової проблеми. Процеси реформування системи освіти актуалізували необхідність педагогічного пошуку та дослідницької практики. Тенденції варіативності в освіті стали супроводжуватися зростанням кількості експериментальних майданчиків та авторських розробок. Освітні установи, педагогічні колективи прагнуть визначити своє соціокультурне поле діяльності, опановують багатофункціональні шляхи розвитку. Завдяки розвитку сучасних методологічних засад значно посилився розвиток різних методів, нових підходів до дослідження проблем у різних галузях наукового знання на основі доробку та досягнень філософії, психології, естетики, музикознавства та інших наук. Важливим фактором успіху вирішення наукового пошуку є взаємозв'язок між характером використовуваного методу та характером досліджуваної проблеми, де не тільки методологія, але й методологія повинні розвивати свою предметну орієнтацію для досягнення оптимальних результатів дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема методологічного обґрунтування мистецької освіти традиційно перебуває у центрі уваги багатьох провідних українських та зарубіжних науковців. Так, О. Олексюк (Олексюк,

© 2026 The Author(s). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

2004), розглядає методологію як багаторівневу систему, що інтегрує духовний потенціал особистості та філософські засади творчості. Питання професійної майстерності вчителя-музиканта крізь призму методологічного аналізу ґрунтовно висвітлено у дослідженнях А. Козир (Козир, 2017), водночас В. Черкасов (Черкасов, 2016) зосереджує увагу на художньо-естетичному аспекті підготовки майбутніх педагогів, обґрунтовуючи необхідність синергії традиційних методів навчання з новітніми науковими підходами. О. Щолокова (Щолокова, 2017) наголошує, що методологічний аналіз інтерпретується як специфічний метаметод, який дозволяє студенту-музиканту не лише засвоювати знання, а й здійснювати рефлексію власної виконавської та педагогічної практики. У світлі інноваційних трансформацій сучасної освіти заслуговують на увагу дослідження А. Растригіної (Растригіна, 2015), яка аналізує методологічні параметри дослідження альтернативних педагогічних систем.

Але, попри значну кількість напрацювань, залишається недостатньо висвітленим питання адаптації даних методологічних орієнтирів до умов тотальної цифровізації мистецького простору.

Мета статті є дослідження ролі музичних комп'ютерних даного дослідження є наукове та теоретичне обґрунтування забезпечення процесу формування готовності фахівця-педагога-музиканта до осмислення методологічних засад професійної освіти, включаючи методологічний аналіз у комплексі функцій, методів та дослідницьких інструментів.

Виклад основного матеріалу. Сучасна соціокультурна ситуація підсилює необхідність створення нової стратегії входження людини у світ, готовності до конструктивного діалогу з ним, що в цілому пов'язано з оновленням освітньої парадигми, пошуком оптимальних технологій та духовним формуванням особистості, яка потребує глибокого, проблемно-орієнтованого методологічного мислення. Методологічна культура вчителя-музиканта зараз займає важливе місце в підготовці досліджень з проблем теорії та практики музичної освіти. І це не випадково, оскільки оволодіння методологічними знаннями відкриває розширені уявлення про методи дослідницького процесу, збагачуючи ефективність виконуваної роботи, коли основою дослідницької концепції є методологічні засади – філософські, загальнонаукові (мистецтвознавчі, музично-психологічні тощо) та приватні наукові (музично-педагогічні та виконавські). Водночас, на думку О.Олексюк, необхідно зосередити увагу сучасних дослідників на тому, що кожна наукова робота в галузі музичної освіти повинна бути просякнута мистецтвом, а дослідник повинен бути обізнаним із законами музичного існування (Олексюк, 2014).

Перш за все, необхідно визначити суть досліджуваного в роботі явища, переосмисливши і узагальнивши всі досягнення в області філософії, методології, суміжних наук, безпосередньо пов'язаних з обраною проблемою. Єдність пізнавального процесу і надання ціннісного матеріалу сприяє глибокому осмисленню сутності і змістовності дослідження. Зливаючись в органічне ціле, цей діалог у новій інформаційній сфері дозволяє оцінити різні теорії авторів, порівняти «старе і нове», традиції та інновації. Наукова дослідницька думка на будь-якому рівні потребує точного визначення теоретичних та методологічних орієнтирів, обґрунтування методологічних передумов, що дозволяють цілеспрямовано вибирати логіку семантичної орієнтації обраного контексту. Також немає сумнівів, що будь-яка теорія не тільки розкриває предметну область, але й є своєрідним інструментом для пошуку досконалих ідей, які на практиці своєрідним чином трансформуються в сукупність методологічних принципів, визначених понять, адекватних об'єкту дослідження.

Методологія буде розроблена таким чином, що на її основі будуть досліджуватися та розкриватися значущі проблеми, що сприятиме цілісності наукових досліджень, обґрунтуванню фундаментальних питань теоретичного та прикладного характеру, а структурно вибудувана методологія визначить надійні орієнтири для дослідницького процесу при засвоєнні практичного матеріалу. Виникаючі та формуючись в глибинах самого виявленого знання, методологічно обґрунтовані дослідження виступають як своєрідна концентрація його сутнісного характеру в абстрактних логічних формах, показник досить високого рівня теоретичного мислення (Растригіна, 2015).

Серед основних методологічних засад, що мають першочергове значення для дослідження педагогічних проблем у галузі музичної освіти, методологічний аналіз виступає концептуальним

© 2026 Автор(и) Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

ядром, провідним інструментом є своєрідний науковий метод діалектичного осмислення фахівцем різноманітних явищ і процесів музичної педагогічної теорії та практики» (Козир, 2017). Він забезпечує глибоке і цілісне розуміння тих закономірностей, які визначають оптимальних засобів їх вирішення в процесі виникнення суперечностей. У цьому зв'язку нагадаємо, що сам термін «аналіз», згідно з філософським визначенням, означає «рух думки в межах змісту, результатом якого є багатовимірна (філософська, загальнонаукова, приватна наукова) ідея конкретного досліджуваного об'єкта педагогічної музичної освіти» (Олексюк, 2014).

Як одна з найважливіших методологічних засад змістовна характеристика будь-якого аналітичного процесу, що здійснюється музичним педагогом, ґрунтується на методологічних знаннях його музично-педагогічної та суміжних наукових і художніх галузей, спрямованих насамперед на виявлення найважливіших професійних проблем музичної освіти. У цьому контексті оволодіння оперативними навичками методологічного аналізу є досить високим показником методологічної культури викладача-музиканта. Таким чином, інтегральною особливістю ефективного аналітичного апарату слід вважати діалектику руху – від загального до часткового, від абстрактного до конкретного, і навпаки, маючи суб'єктивну форму вираження і суб'єктивний характер за змістом, несучи в собі спрямованість на вирішення певного дослідницького завдання, методологічний аналіз, з одного боку, виступає як безпосередній продукт творчої діяльності, що сприяє розвитку індивідуальних фахівських здібностей, а з іншого боку – служить конкретним показником проведеної дослідницької дії, виходячи за рамки розглянутої проблеми і стаючи надбанням широкої практики. В інтегрованій системі методологічних настанов одним з найважливіших її компонентів є професійно значущі функції.

На цю важливу особливість, зокрема, вказували вчені О.Олексюк (Олексюк, 2014), А.Растригіна (Растригіна, 2013) та інші, які вважають, що вона є рушійними механізмами самого процесу наукових досліджень, який не тільки пов'язаний із загальною методологією, але й має свої специфічні функції. При цьому зазначаємо, що ці функції, пов'язані з методологічною підготовкою вчителя-музиканта, за своєю суттю випливають із загальної філософської концепції «функцій», що розуміється як зовнішній прояв властивостей об'єкта в системі відносин. Таким чином, розглядаючи ряд функцій у сфері музичного мистецтва, як і будь-яке культурне явище, їх можна сприймати як документи епохи з різних точок зору: історико-фактичної, філософсько-ідеологічної, етично-емоційної (Черкасов, 2016). Зокрема, когнітивна орієнтаційна функція покликана сприяти методологічно активному відбору знань з різних галузей науки і мистецтва. Вона допомагає усвідомити особисту цінність музичних і педагогічних концепцій, різних інноваційних процесів у галузі психології, педагогіки та художньої освіти. У свою чергу, евристична функція методологічної настанови сприяє цілеспрямованій зосередженості на пошуках форм і засобів дослідження, що використовуються в організації творчого діалогу.

Завдяки цьому не тільки виявляються плідні ідеї, але й розробляється стратегія дослідження, що стимулює їх теоретичне осмислення та розширює діапазон методологічних знань. У свою чергу, методологічна суть аксіологічної функції розкривається у формуванні особистісного та ціннісного ставлення фахівця до певного аспекту своєї дослідницької діяльності, коли він намагається краще зрозуміти власний професійний досвід, а також відчути свою причетність до нього, прагнучи до глибокого розуміння знань. Під впливом цієї функції дослідники поступово накопичують методологічно важливий потенціал, необхідний для подальшого розуміння сутності важливих проблем музичної освіти. Методологія дослідження отримує своє втілення та художнє вираження при використанні методу музичного моделювання, головна перевага якого полягає у багаторазовому скороченні початкового періоду розробки. У зв'язку з цим музичний матеріал спочатку засвоюється на окремих моделях, ніби «всередині», а потім цілісно. Згодом набувається досвід у розробці нових моделей за аналогією з вивченими, активізуючи творчий підхід вчителя-музиканта (Білозерська, 2024).

Моделювання є ефективним методом пізнання, зберігання та передачі музичної інформації, що відкриває нові закономірності та зв'язки у роботі з музичним матеріалом.

© 2026 The Author(s). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 Licence
(https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Модельна система має прагматичні, прогностичні та евристичні функції. Відповідно до прогностичної функції, всі моделі в системі можуть бути пов'язані між собою єдиним музичним матеріалом, який варіюється, розвивається і з'являється щоразу з новою гранню, забезпечуючи значне скорочення часу на засвоєння пройденого матеріалу завдяки тісному зв'язку нового з уже відомим. У прогностичній функції всі моделі діють як зразок на основі подібних характеристик досліджуваного матеріалу. Тут система моделей стає ключовою, встановлюючи зв'язки і безперервність між композиціями, сприяючи реалізації принципу систематичності і послідовності, доступності та міцності знань, ясності, індивідуального підходу, свідомості та активності вчителя-музиканта.

Наступна, евристична функція модельної системи найяскравіше проявляється в інтенсифікації розвитку творчих навичок музиканта, створюючи реальні передумови для комплексного підходу до організації творчого процесу: в формуванні свідомого ставлення до музичного мистецтва, оволодінні раціональними методами вивчення творів, оволодінні різними музичними матеріалами, розвитку образного та емоційного сприйняття музики, оволодінні самостійністю дій; оволодінні різними видами музичних та педагогічних прийомів, формуванні музичних та слухових уявлень. Дуже складним завданням є створення певного методологічно обґрунтованого алгоритму виконавської діяльності, який би дозволяв, з одного боку, творчо варіювати методи роботи, а з іншого – контролювати її художній розвиток (Sizova, 2024). Безсумнівно, що адекватне втілення цілісності музичного образу вимагає настільки ж цілісного методу сприйняття твору виконавцем і усвідомлення настільки ж цілісної технології його опанування. Не менш складним є процес усвідомлення та подальшого застосування матеріалу для забезпечення творчого завдання.

Має безпосередній вплив на формування особистісних та професійних якостей викладача-музиканта у його науковій діяльності. Дослідник не тільки значно поглиблює і розширює свої уявлення про особливості цього виду діяльності, але і формує певне ціннісне ставлення до неї, збагачує свій духовний рівень знань про музичну і педагогічну реальність. Роль суб'єктивно-особистісного чинника є незаперечною і в галузі музичного мистецтва, коли фахівець повинен постійно пам'ятати, що знання, отримані з різних наукових і художніх галузей, необхідні йому для вирішення своїх професійних завдань. Пошук методологічно важливих орієнтирів у вивченні музичної та педагогічної реальності постійно супроводжується низкою інтелектуальних операцій, одна з яких отримала визначення «рефлексія» у філософії та педагогіці. Не випадково ця категорія широко розглядається на всіх рівнях наукової думки у формуванні культури загального та інтелектуального мислення серед фахівців, будучи однією з провідних у сучасній методології, як «принцип мислення, спрямований на розуміння і усвідомлення власних передумов» (Dobrovolska, 2023).

Ми говоримо про характерні властивості свідомості індивіда, що виражаються в його здатності спрямовувати увагу на себе, концентрувати її на собі і таким чином досліджувати не тільки навколишні об'єкти, але й якості самого пізнаючого суб'єкта. Таким чином, рефлексія вже виступає як пізнавальний метод у вигляді активного переосмислення певних значущих елементів індивідуальної свідомості, покликаного осягнути універсальні значення, цінності, мотиви, виступаючи одним із творчих резервів мислення, що значно підвищує його продуктивність та ефективність у діяльності викладача-музиканта. Будучи незамінним методологічним орієнтиром у сфері дослідницького аналізу, рефлексивний метод дозволяє проводити глибокі взаємозв'язки між досліджуваними явищами, а також виявляти шляхом ретельного аналізу професійно значущі, що є основою провідних методологічних принципів, спрямованих на успішне вирішення актуальних завдань педагогіки музичної освіти. Залишається додати, що методологічний аналіз, який трактується як метаметод педагогіки музичної освіти, є багатовимірним цілісним вихованням дослідницького характеру (Sizova, 2024).

Таким чином, метаметод методологічного аналізу є «механізмом діяльності викладача-дослідника мистецтва, який ґрунтується на методологічних знаннях» (Олексюк, 2014). Зі свого боку, О. Щолокова зазначає, що метаметод методологічного аналізу як системне явище відкриває нові можливості для актуалізації ідеологічних переконань, толерантності тощо на основі педагогічно структурованого спілкування

© 2026 Автор(и) Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

особистості з духовним і ціннісним музичним мистецтвом» [Щолокова, 2017]. Суть цього методу полягає в його потужному дослідницькому потенціалі, який дозволяє інтелектуально, за допомогою мисленнєвих процесів, охопити різноманіття різної кількості понять, фактів тощо, одночасно порівнюючи та оцінюючи різні точки зору на проблему, що розглядається, де їх системний та цілісний характер стають найважливішими показниками їх наукової життєздатності.

Існуючий досвід наукових досліджень у різних галузях знань переконливо свідчить, що однакові методологічні підходи до вивчення будь-яких проблем, з одного боку, є дуже продуктивними, з іншого — не приносять значних результатів.

Крім того, було відзначено, що різні теоретичні та методологічні підходи, за допомогою яких виявлялися ідентичні об'єкти, мали дуже неоднакові можливості та різну ефективність. Важливим фактором, що зумовив таку парадоксальну ситуацію, слід вважати взаємозв'язок між природою використовуваних методів і самою природою досліджуваного об'єкта, враховуючи, що не тільки методологічні настанови як такі, але навіть методологія їх застосування повинна розвивати свою предметну орієнтацію, тобто значущі методологічні підходи та методологічні настанови, залучені з інших наукових галузей знань, можуть і повинні в певних випадках виявляти свою корисність для дослідницького процесу.

Слід мати на увазі, що методологічний аналіз сам по собі є суб'єктивним і об'єктивним у своєму комплексному застосуванні. І якщо суб'єктивна орієнтація дослідницьких дій проявляється в особистому ставленні вчителя-музиканта до процесу пізнання, то основою його об'єктивного ставлення є необхідні знання, отримані з різних галузей науки і практики.

Водночас стабільні відносини суб'єктивного та об'єктивного характеру проявляються у конкретних результатах: по-перше, викладач-музикант досягає якісно нового рівня у вирішенні проблемного питання, актуального у сфері його спеціалізації; по-друге, наукові дані, отримані в результаті методологічного аналізу, можуть стати надбанням широкої практики, і не тільки музично-освітньої, тобто мати універсальне застосування у різних галузях знань, будучи за своєю сутністю трансформаційними [Muzyka, 2024]. Важливо також враховувати той факт, що єдність суб'єктивного та об'єктивного може мати значний вплив на інтелектуальний потенціал фахівця, збагачуючи його новими знаннями та інформацією мультидисциплінарного характеру.

Науковці єдині у своїх поглядах щодо важливості ідеологічних та інших функцій у методологічній підготовці фахівця-музиканта, коли творче ставлення до поглядів, переконань, тобто методологічних настанов, у взаємодії з дослідником, викладачем-музикантом, сам стає необхідним у формуванні особистості, що також свідчить про ефективність застосованого рефлексивного методу. Таким чином, з наукової точки зору доведено важливість методологічних засад у їх єдності та різноманітності для теорії та практики педагогіки музичної освіти. І це знову показує особливу роль діалектичної єдності об'єктивної та суб'єктивної сторін у методологічному аналізі, що має прямий вплив на формування особистісних та професійних якостей викладача-музиканта у його науковій діяльності. Дослідник не тільки значно поглиблює і розширює свої уявлення про особливості цього виду діяльності, але й формує певне ціннісне ставлення до неї, збагачує свій духовний рівень пізнання музичної та педагогічної реальності.

Роль суб'єктивно-особистісного чинника є також незаперечною у сфері музичного мистецтва, коли фахівець повинен постійно думати про те, що знання, отримані з різних наукових і художніх галузей, необхідні йому для вирішення професійних завдань. Успіх їх вирішення, безсумнівно, значною мірою залежить від дослідницьких навичок і здібностей, які він має, щоб застосовувати в теорії і на практиці найважливіші методологічні засади, творчо трансформовані за своєю суттю і змістом. Методологічний аналіз забезпечує логічний ланцюжок поетапних досліджень, їх безперервний характер, діалектичну єдність усіх взаємопов'язаних елементів, підкреслюючи їх методологічне значення. Найважливіша методологічна основа для всебічного і гармонійно розвиненої особистості за допомогою музичної педагогіки в методологічному аналізі складається з початкових методологічних принципів у науковій, теоретичній і практичній діяльності вчителя-музиканта, які розглядаються як відправні точки у розкритті сутності, цілей та

© 2026 The Author(s). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

завдань освоєння дослідницького процесу методології наукового пізнання (Reimer, 2003).

Опора на методологічні принципи дозволяє забезпечити провідні позиції в процесі наукового дослідження розглянутої проблеми, створюючи сприятливі можливості для освоєння творчості. Зокрема, найважливішим принципом, що визначає зміст методології дослідження, є принцип послідовності та цілісності, що виявляється насамперед у зв'язках між структурними елементами, визначаючи шляхи включення методології до необхідних засобів професійної діяльності викладача-музиканта. Системний характер змістової орієнтації методологічних досліджень забезпечується зв'язком філософського, загальнонаукового та приватного наукового рівнів, створюючи цілісне уявлення про суть і значення кожного підходу. Зокрема, системний процес відображає важливість філософського рівня для проблем мистецтва та педагогіки наукового знання, а загальнонауковий підхід характеризує звернення до наукових та художніх галузей знання, супроводжується соціально-психологічним обґрунтуванням позицій дослідників з різних галузей науки та мистецтва.

Галузь мистецтвознавства не є винятком, в якій завжди існувала досить гостра потреба у розвитку наукової орієнтації, особливо в частині методології досліджень. Зокрема, останнім часом значно розширилася кількість різних методів, що супроводжується впровадженням нових підходів до дослідження проблем, які широко висвітлюють сучасні ідеї, що ведуть до системного розуміння природи музичного мистецтва. Цей успішний стан справ став можливим значною мірою завдяки участі в їх розробці сучасних методологічних засад, які мають універсальний характер і відповідають за продуктивність дослідницького процесу. Нагадаємо, що в процесі історичного розвитку музикознавство і педагогіка постійно контактували між собою, оскільки для вчених різних поколінь музика завжди є сферою творчого потенціалу, що дозволяє розглядати сутність художньої творчості, способи та засоби розуміння її суттєвої основи.

У багатьох музикознавчих дослідженнях все частіше звучить така важлива світоглядна концепція, як позиція, що поглинає досвід і досягнення філософії, психології, естетики та інших наук, так чи інакше спрямованих на розуміння інтонаційної природи музичного мистецтва в цілому. Однією з ключових проблем музичних і педагогічних досліджень залишається категорія музичного стилю, що в музикознавстві розуміється як «система засобів вираження втілення того чи іншого ідеологічного та образного змісту» (Білозерська, 2024). Таким чином, опора на вже відомі методологічні засади послужила відправною точкою для пізнання музичного стилю, педагогічного осмислення теорії стилю та методу стильового аналізу в цілому. Наукова практика показує, що взаємозв'язок філософії та педагогіки музичної освіти, їх взаємне «збагачення» постійно приводить до знаходження методологічних орієнтирів у ставленні до аналізу навколишньої дійсності, самої природи мистецтва і людини, їх нерозривної єдності. Філософські знання як методологічна сфера не тільки сприяють розкриттю педагогічної сутності чи іншим дослідженням проблем музичної освіти, але й дозволяють визначити цінність і семантичне значення у розробці таких методологічних засад, які стають основою для вирішення долі малодосліджених питань художньої творчості. Ми також вказуємо на очевидний зв'язок між психологією та музичною педагогікою в дослідженні проблем, пов'язаних з методологічною орієнтацією та обумовлених особливостями розвитку музичної особистості.

Тут методологічні засади вже проявляються у загальноприйнятих підходах до педагогічних фактів і явищ, виявлених завдяки застосуванню загальних наукових принципів психології та музичної діяльності. Про значення мистецтва, його роль і місце в житті, мають велике значення для розуміння істинного значення музики, її духовної сили і краси, наповнюючи їх новим змістом, де архітектоніка світогляду людини, побудована на основі знань з різних галузей людської діяльності, науки, мистецтва, релігії тощо, набуває особливого значення. Відповідно, погляди, переконання та ідеали, що складають методологічну основу педагогіки музичної освіти, служать основою для певних методологічних напрямків, за допомогою яких функціонують наукові концепції, принципи та методи організації дослідницького процесу.

Водночас накопичений досвід наукових досліджень у різних галузях знань переконливо свідчить про те, що не завжди вузькоспрямовані методологічні рекомендації щодо вивчення

© 2026 Автор(и) Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

неоднорідних проблем можуть бути досить ефективними, коли ті самі досліджувані об'єкти аналізуються за допомогою методологічних технік, інструментів тощо, які мають низьку ефективність і характеризуються обмеженими можливостями з точки зору їхнього дослідницького досвіду, тобто, які мають низьку ефективність і характеризуються обмеженими можливостями з точки зору дослідницького досвіду.

Серед факторів, що сприяють успішному проведенню наукових досліджень, найважливішим слід визнати обов'язковий зв'язок між характером використовуваного методу та характером досліджуваного предмета, де не тільки методологія, але і методика, і, як результат, сформовані в них напрямки повинні розвивати свою предметну орієнтацію. Самі методологічні підходи та техніки, запозичені з різних галузей наукового знання та взаємно перетворені на відповідні напрямки, повинні бути комплексно спрямовані на досягнення оптимальних результатів дослідження.

Висновки. Методологія педагогіки музичної освіти покликана краще зрозуміти значення художнього мистецтва, його духовні та моральні константи, з'ясувати методологічні основи — ідеї, погляди, позиції тощо філософського, загальнонаукового та приватного наукового рівнів, що визначають специфіку педагогічної спрямованості досліджень, обґрунтування їх мети, завдань, змісту відповідно до актуальних потреб науки і практики суспільства, пізнання та перетворень музичної реальності.

Найважливішим методологічним принципом дослідження, згідно з яким будь-який музичний і педагогічний процес набуває характеру відкритої дії, наповненої творчою енергією, є діалог як основа для пошуку істини різноманітних явищ теорії і практики педагогіки музичної освіти. Пошук вирішення дослідницької проблеми не ґрунтується на спеціально сконструйованих і проаналізованих обставинах, а здійснюється як пошук асоціативно виникаючих опорних акцентів, інтуїтивного відчуття правильного розуміння, що стимулює пошук не окремих визначень, суджень, висновків, а розумних висновків. Методологічний аналіз виступає провідним засобом забезпечення єдності змістовних і процедурних аспектів методології педагогіки музичної освіти, володіння якою є важливим показником методологічної компетентності вчителя-музиканта. Завдяки йому фахівець опановує метод творчого пізнання музичної реальності.

Загалом, можна зробити висновок, що методологічні засади дослідження проблем музичної та педагогічної освіти характеризуються багатовимірними, різноманітними підходами, принципами, функціями тощо, коли методологічні знання здобуваються в конкретній дослідницькій практиці та вирішуються професійно значущі проблеми.

© 2026 The Author(s). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Список використаних джерел

Білозерська, Г. О., Сізова, Н. С., Кравцова, Н. Є., Белінська, Т. В., Газінська, О. В. (2024). Формування готовності майбутніх педагогів-музикантів до мистецької інноваційної діяльності. К.: Науковий часопис УДУ імені Михайла Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Випуск 97. С. 20–25.

Козир, А. В. (2017). Методологічні аспекти підготовки майбутніх учителів музики у контексті вимог сучасної мистецької освіти. К. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти. Вип. 22. С. 3–7.

Олексюк, О. М. (2014). Методологія наукових досліджень у сфері мистецької освіти: духовний потенціал : навч. посіб. К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 164 с.

Растригіна, А. М. (2015). Педагогіка мистецтва: методологічні параметри дослідження. Кіровоград: Наукові записки [КДПУ ім. В. Винниченка]. Серія: Педагогічні науки. Вип. 143. С. 3–7.

Ростовський, О. Я. (2011). Теорія і методика музичної освіти : навч.-метод. посіб. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 640 с.

Черкасов, В. В. (2016). Методологічні орієнтири дослідження проблем музично-естетичного виховання молоді. К.: Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент. Вип. 11. С. 40–56.

Щолокова, О. П. (2017). Методологічний аналіз як засіб професійної підготовки майбутнього вчителя мистецьких дисциплін. К.: Мистецька освіта в контексті глобалізації та євроінтеграції. НПУ ім. М. П. Драгоманова. С. 43–49.

Dobrovolska, R., Mosendz, O., Symonenko, R., Manaylo-Prykhodko, V., & Zaitsev, V. (2023). Digitalization of the educational process in the field of culture and art. Challenges and prospects. Journal of Curriculum and Teaching, 12(5), P. 82–95.

Elliott, D. J., Silverman, M. (2015). Praxial Music Education: Reflections and Dialogues. New York: Oxford University Press, 648 p.

Muzyka, O., Lopatiuk, Y., Belinska, T., Belozerskaya, A., Shvets, I. (2024). Art education in the context of the modern educational process. Uzhhorod. Scientific Herald of Uzhhorod University. Series Physics. (55). P. 1414–1420.

Reimer, B. (2003). A Philosophy of Music Education: Advancing the Vision. 3rd ed. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall. 336 p.

Sizova, N., Belinska, T., Bilozerska, A., Vasylevska-Skupa, L., Zuziak, T. (2024). An integration model of professional training of a music art teacher by means of innovative technologies. Amazonia Investiga, Vol. 13, № 73, P. 903–934.

Sizova, N., Bilozerska, H., Mudra, S., Patyk, R., Bokhonko, Y. (2024). Stimulation of students' research activity in the conditions of distance education. Journal of Education and Learning, 18(3), P. 991–1000.

References

Bilozerzka, H. O., Sizova, N. S., Kravtsova, N. Ye., Belinska, T. V., & Hazinska, O. V. (2024). Formation of readiness of future music teachers for artistic innovative activity. K.: Naukovyi chasopys UDU imeni Mykhaila Drahomanova. Seriia 5. Pedahohichni nauky: realii ta perspektyvy. Vypusk 97. S. 20–25 [in Ukrainian].

Kozyr, A. V. (2017). Methodological aspects of training future music teachers in the context of the requirements of modern art education. K.: Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Seriia 14. Teoriia i metodyka mystetskoi osvity, Vyp. 22, S. 3–7 [in Ukrainian].

Oleksiuk, O. M. (2014). Methodology of scientific research in the field of art education: spiritual potential: navch. posib. K.: Kyiv. un-t im. B. Hrinchenka, 164 s. [in Ukrainian].

Rastryhina, A. M. (2015). Art pedagogy: methodological parameters of research. Kirovohrad: Naukovi zapysky [KDPU im. V. Vynnychenka]. Seriia: Pedahohichni nauky. Vyp. 143. S. 3–7 [in Ukrainian].

© 2026 Автор(и) Ця робота публікується у відкритому доступі та розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Rostovskyi, O. Ya. (2011). Theory and methods of music education: navch.-metod. posib. Ternopil: Navchalna knyha – Bohdan, 640 s. [in Ukrainian].

Cherkasov, V. V. (2016). Methodological guidelines for researching the problems of musical and aesthetic education of youth. K.: Mystetska osvita: zmist, tekhnolohii, menedzhment. Vyp. 11. S. 40–56 [in Ukrainian].

Shcholokova, O. P. (2017). Methodological analysis as a means of professional training of the future teacher of art disciplines. K.: Mystetska osvita v konteksti hlobalizatsii ta yevrointehratsii. NPU im. M. P. Drahomanova. S. 45–49 [in Ukrainian].

Dobrovolska, R., Mosendz, O., Symonenko, R., Manaylo-Prykhodko, V., & Zaitsev, V. (2023). Digitalization of the educational process in the field of culture and art. Challenges and prospects. Journal of Curriculum and Teaching, 12(5), P. 82–95. [in English].

Elliott, D. J., & Silverman, M. (2015). Praxial Music Education. Reflections and Dialogues. New York: Oxford University Press, 648 s. [in English].

Muzyka, O., Lopatiuk, Y., Belinska, T., Belozerskaya, A., & Shvets, I. (2024). Art education in the context of the modern educational process. Uzhhorod. Scientific Herald of Uzhhorod University. Series Physics. (55), P. 1414–1420. [in English]

Reimer, B. (2003). A Philosophy of Music Education: Advancing the Vision. 3rd ed. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall, 336 s. [in English].

Sizova, N., Belinska, T., Bilozerska, A., Vasylevska-Skupa, L., & Zuziak, T. (2024). An integration model of professional training of a music art teacher by means of innovative technologies. Amazonia Investiga, Vol. 13. № 75, P. 903–934. [in English]

Sizova, N., Bilozerska, H., Mudra, S., Patyk, R., & Bokhonko, Y. (2024). Stimulation of students' research activity in the conditions of distance education. Journal of Education and Learning, 18(3), P. 991–1000. [in English]

Про авторів

Ганна Білозерська, кандидат педагогічних наук, доцент, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, Україна, e-mail: anna_belozerskaya@email.ua

Руфіна Добровольська, доктор філософії (PhD), доцент, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, Україна, e-mail: rufina.dobrovolska@vspu.edu.ua

About the Authors

Hanna Bilozerska, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine, e-mail: anna_belozerskaya@email.ua

Rufina Dobrovolska, PhD, Sciences, Associate Professor, Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine, e-mail: rufina.dobrovolska@vspu.edu.ua

© 2026 The Author(s). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 Licence (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)